

LUNDS UNIVERSITET

Institutionen för nordiska språk

NOS 013, Vt-2002

C-uppsats

Handledare: Jan Svensson

Förståelse eller missförstånd

- En jämförande studie av dansk språkförståelse mellan svenskar som läst danska vid svenska utbildningsinstitutioner och andra svensktalande.

Av: Eva C. Svarrer

Förord

Jag vill rikta ett stort tack till Marianne Due vid Folkuniversitetet i Lund och Eductus i Malmö samt Lone Koldtoft vid Institutionen för nordiska språk i Lund för att jag fick göra min undersökning på deras kurser i danska och för den uppmuntran de gav mig på vägen. Tack även till deras kursdeltagare vid Eductus och Folkuniversitetet och studenter från Lunds universitet samt mina vänner och boende på IM:s studentboende i Lund som ville ställa upp och delta i denna undersökning. Ett särskilt tack vill jag även ge Maria Rubin för hennes korrekturläsning samt goda råd och uppmuntran. Det är ert arbete som har gjort denna uppsats möjlig!

Innehållsförteckning

Figur- och tabellförteckning	3
1 Inledning	4
1.1 Syfte	4
1.2 Uppsatsens disposition	5
2 Forskningsöversikt	6
3 Metod och material	9
3.1 Enkätundersökningens utformning och material	9
3.2 Informantgruppens sammansättning	11
4 Den nordiska språkgemenskapen och det dansk-svenska problemet	14
4.1 Grannspråksförståelse	14
4.2 Skillnader i skrift- och talspråk mellan danska och svenska	16
5 Resultat	19
5.1 Resultat av hörförståelsetestet	19
5.2 Resultat av läsförståelsetestet	23
5.3 Resultat av översättningstestet	24
6 Diskussion av resultat	29
7 Sammanfattning	33
Litteratur- och källförteckning	34
Bilagor	37
Bilaga 1: Undersökningsmaterial (3 sidor).	
Bilaga 2: Transkription av hörförståelsetestet.	
Bilaga 3: Sammanställda svar på enkäten om informanternas kontakt med danska språket.	
Bilaga 4: Översikt över översättningsförslagen (2 sidor).	

Figur- och tabellförteckning

Figurer

Figur 1: Strategier för vana och ovana lyssnare av ett grannspråk. s. 15

Tabeller

Tabell 1: Informanternas genomsnittspoäng på hörförståelsetestet. s. 22

Tabell 2: Fördelning bland informanterna i totala antalet poäng i hörförståelsen. s. 22

Tabell 3: Informantgruppernas översättningar indelade enligt Berthelsens uppdelning i procent. s. 25

1 Inledning

Danska har blivit populärt att läsa på den svenska sidan av Öresund. Många går och läser vid studieförbund eller tar någon kurs i danska vid universitetet av rent intresse medan andra har börjat se danskan som ett medel för att öka sina chanser för att få arbete i Danmark eller Öresundsregionen¹. Anledningarna är lika många som deltagarna på de olika kurserna, men på vilket sätt skiljer sig de olika kurserna åt och vad blir resultatet om man jämför deras kunskaper i danska med andra svenskar? Vilka faktorer spelar in i svenskars förståelse av grannspråket danska? Det är något som jag vill ge svar på i denna uppsats som är en studie av språkförståelsen mellan dessa två nordiska grannspråk.

1.1 Syfte

Syftet med denna uppsats är att göra en jämförande studie mellan språkförståelsen av danska bland svenskar som har läst danska vid olika utbildningsinstitutioner i Sverige och svenskar som inte har några särskilda förkunskaper i det danska språket. Genom att göra en undersökning i både hörförståelse, läsförståelse och översättning, hoppas jag kunna se helheten i den språkliga förståelsen bland informanterna så att jag kan undersöka vilka faktorer som kan påverka språkförståelsen i danska för dessa grupper och hur grupperna eventuellt skiljer sig åt. Jag vill även se vilka ord som kan vålla problem i förståelsen och hur informanterna har löst sådana problem. Min hypotes är att informanternas förståelse av danska inte bara beror på om de har gått någon kurs i danska eller inte, utan även till stor del beror på deras kontakt med danska språket på olika sätt. För att avgränsa min uppsats något, kommer jag inte att gå närmare in på kursernas uppläggning och innehåll utan endast att se till kursdeltagarnas svar i undersökningen.

¹ Öresundsregionen består av Själland, Bornholm och Lolland-Falster på den danska sidan och Skåne på den svenska sidan med uppskattningsvis en sammanlagd folkmängd på 3,5 miljoner invånare enligt dokumentet ”Om regionen” på Øresund Networks hemsida.

1.2 Uppsatsens disposition

Efter denna korta inledning kommer jag i kapitel två att gå igenom tidigare forskning i ämnet och den litteratur som jag använt i uppsatsen. Därefter följer kapitel tre där jag beskriver min metod och den undersökning som ligger till grund för uppsatsen samt det material som jag har använt i min undersökning. Här redogör jag även för informantgruppens sammansättning och de olika variabler som haft betydelse för undersökningen. Vidare går jag i kapitel fyra kortfattat igenom de språkliga skillnader som finns mellan danskan och svenskan i tal och skrift och de problem som finns i förståelsen mellan danskar och svenskar. I kapitel fem avhandlas resultaten av undersökningen i hörförståelse, läsförståelse och översättning i nämnd ordning. Diskussionen av resultatet görs sedan i kapitel sex och i kapitel sju sammanfattar jag uppsatsarbetet.

2 Forskningsöversikt

En del forskning har gjorts om nordisk språkförståelse. De gjorda undersökningarna kan emellertid alltid kompletteras och det är fortfarande ett ganska outforskat område. De tidigare gjorda undersökningarna är ännu inte så många till antalet och de flesta av dem verkar ha gjorts inom disciplinen hörförståelse. Detta kan bero på att det är i det talade språket som skillnaderna är störst mellan språken och att det är här som svårigheterna och de språkliga missförstånden brukar dyka upp. Jag kommer här att nämna de största undersökningarna som har gjorts i ämnet samt annan forskning som jag har använt mig av i mitt uppsatsarbete.

En undersökning som finns citerad i många arbeten och böcker är Øivind Mauruds *Nabospråksförståelse i Skandinavien* (1976). Maurud undersökte här skandinavers läs- och hörförståelse och resultatet av undersökningen var att 68,9 % av svenskarna förstod skriven danska, men att vid talad danska förstod endast 22,8 % av svenskarna. Den fonetiska faktorn i danskan verkade skapa störst problem för svenskarnas förståelse av danska eftersom uttalsavståndet mellan danska och svenska är det största bland språken i Skandinavien² (Teleman 1980a:64). Svenskarna har alltså större svårigheter med att förstå danska än vice versa.

En annan undersökning har Inge Bø gjort i *Ungdom og naboland. En undersøkelse av skolens og fjernsynets betydning for nabospråksforståelsen* (1978). Här visade det sig att svenskarna hade den lägsta förståelsen av skrivna texter på danska och att geografiska förhållanden spelade en stor roll för huruvida man förstod grannspråket eller inte (Lundin & Zola Christensen 2001:23). Detsamma kom Ulla Börestam Uhlmann fram till i en undersökning gjord 1987 i svenska elevers förståelse av danska. Börestam Uhlmanns studie visade även att äldre talad danska var lättare att förstå för svenskar än en yngre språkversion. Det har även konstaterats att regionala variationer i språkförståelse förekommer och att resultatet oftast påverkas till det bättre ju närmare Danmark hemorten ligger (Jørgensen & Kärrlander 2001:11).

I Ulf Telemans artikel ”Danskt-svensk hörförståelse: Är det orden eller uttalet som är mest hindringsfullt?”, publicerad i *Internordisk språkförståelse* (1981), finns det en undersökning

² Skandinavien är den gemensamma benämningen för länderna Sverige, Danmark och Norge.

gjord bland studenter i Roskilde och Lund där en svensk respektive dansk text lästes upp med skiftande danskt och svenskt uttal. Undersökningen gjordes för att man ville undersöka om en textversions språkform påverkar lyssnarens förmåga att uppfatta, begripa och minnas textens innehåll (1981:67). Syftet med denna undersökning var alltså att se om det var uttalet eller om det var olikheterna i ordförrådet som var mest avgörande för att informanterna skulle förstå varandras grannspråk (1981:64). Teleman ville se om det rena grannspråket var svårare att förstå än blandversionerna och hur den lexikala faktorn³ och den fonetiska faktorn⁴ bidrar var för sig till hörförståelsen av grannspråken. Teleman kunde emellertid inte dra några säkra slutsatser av undersökningen, men kunde se att den rena formen av danska gav fler fel än när den danska texten lästes upp på svenska för svenska studenter. Teleman har även skrivit artikeln ”Om den dansk-svenska hörförståelsens betingelser”.

Ulla Börestam Uhlmann skrev sin doktorsavhandling *Skandinaver samtalar* (1994) vid Uppsala universitet där hon spelade in samtal mellan nordbor på video för att undersöka deras aktiva hörförståelse och kommunikation och inte som de tidigare nämnda undersökningarna med passiva hörförståelseövningar (upplästa texter). Cramer och Vive Larsen (1999:11) skriver följande om resultatet av Börestam Uhlmanns avhandling:

(...) hendes konklusion hvad angår dansk og svensk er at kommunikationen trods alle gode hensigter fra de samtalendes side alligevel er så mangelfuld at det er rimeligt at tale om semikommunikation. Dette slutter hun af at danskerne og svenskerne måtte udføre langt flest ”repareringer” for at få samtalen at fungere.

Det interessante ved undersøgelsen er i og for sig at interskandinavisk kommunikation ud over at være et sprogproblem i lige så høj grad er et spørgsmål om god vilje fra samtaleparternes side og interesse i at få samtalen til at glide. Erfaringen viser da også at i situationer hvor svenskere og danskere på grund af omstændighederne er nødt til at forstå hinanden, fx ved længere tids ophold i nabolandet, opnås meget hurtigt og uden væsentlig anstrengelse god færdighed i at forstå landets sprog i almindelige kommunikationssituationer.

Enligt Catharina Grünbaums rapport ”Nordisk språkförståelse – att ha och mista” har ingen mer omfattande forskning av nordisk språkförståelse bedrivits sedan Mauruds rapport på 1970-talet och Börestam Uhlmanns undersökningar. Det finns enligt henne ”ett stort behov av en rejäl kartläggning av faktisk såväl muntlig som skriftlig förståelse av de nordiska språken på olika håll i Norden, med jämförande undersökningar av faktisk förståelse av skriven och talad engelska (2001:17).” Nya projekt i ämnet har emellertid påbörjats⁵ och intresset för just svenskars och danskars förståelse av varandra verkar ha ökat den senaste tiden i Öresundsregionen. Öresundsbron invigdes i juni år 2000 och i samband med detta påbörjades

³ Den lexikala faktorn innebär bland annat skillnader i ordförråd och stavning mellan språken.

⁴ Den fonetiska faktorn innebär bland annat skillnader i uttal och talhastighet mellan språken.

⁵ Enligt Grünbaum (2001:17) beslöt Nordiska Kulturfonden i februari år 2001 att satsa 1,5 miljoner kronor på forskning i nordisk språkförståelse.

projektet Bron och språket, en undersökning av faktisk förståelse, faktisk språklig anpassning samt attityder idag och om fem respektive tio år mellan svenskar och danskar. Projektet bedrivs av Lunds universitet och Köpenhamns universitet. Som en del av detta projekt gav Institutionen för nordiska språk i Lund ut två småskrifter år 2001 med titeln *Grannspråksförståelse i Öresundsregionen 2000*, där undersökningar har gjorts i gymnasieters läsförståelse och hörförståelse i de båda språken. Undersökningen har varit till stor hjälp för detta uppsatsarbete och en del av materialet i min undersökning är sammanställt med utgångspunkt i dessa två skrifter samt en C-uppsats skriven av Per Lindberg.

Per Lindberg skrev en C-uppsats i svenska vid Institutionen för nordiska språk vid Lunds universitet höstterminen 2000 med titeln *Danska är väl lätt. Hur svenskar förstår skriven danska*. Han undersöker här skåningars förmåga att förstå och översätta en dansk text och ”vilka specifika drag i det danska skriftspråket som kan vålla problem vid läsförståelsen för en svensk” (2000:5). Lindberg kommer bl.a. fram till att skillnader i ordförståelse finns i olika åldersgrupper och att förståelseproblemen oftast ligger i enstaka ord och när dessa används i idiomatiska uttryck.

Allan Berthelsens bok *Metodik-synpunkter på danskundervisningen i Sverige* (1969) har varit en bra källa för denna uppsats och till stor hjälp eftersom Berthelsen särskilt belyser de problem som uppträder för svenskar när de ska lära sig danska. En annan bok av Berthelsen, *Evaluering af oversættelsesvurderinger* (1977), har också varit mycket användbar i min bedömning av översättningarna i undersökningen.

Denna uppsats är tänkt att vara en fortsättning på ovan nämnda forskning, men är även ett pilotprojekt eftersom ingen forskning verkar ha gjorts tidigare med de grupper som jag har valt att undersöka.

3 Metod och material

3.1 Enkätundersökningens utformning och material

Undersökningen (se bilaga 1) som jag sammanställde för mitt arbete bestod av en enkät med personfrågor (s. 1), ett hörförståelsetest (s. 2), ett läsförståelsetest (s. 2) och ett översättningstest (s. 3). Min tanke med testen var att de inte skulle ta så lång tid att göra för informanterna, men att de samtidigt skulle vara relevanta och ge en bra översikt över informanternas språkförståelse. Jag valde att fördjupa mig i hörförståelse- och översättningstestet och såg läsförståelsetestet som ett komplement till framförallt översättningstestet.

Hörförståelsen som jag valde till min undersökning har jag spelat in från en del av en nyhetssändning från Radioavisen i Danmarks Radio (för transkription, se bilaga 2). Jag tyckte att den sekvensen var passande eftersom den handlar om skola och utbildning, ämnen där det inte krävs ett särskilt fackspråk för att förstå innehållet. Det är en nyhet som många skall kunna förstå och ta del av eftersom den sänds i danska riksradien. Tre personer talar i den inspelade sekvensen. Enligt min bedömning har ingen av dem någon utpräglad dansk dialekt som skulle kunna försvåra hörförståelsetestet i onödan. I boken *Metodik-synpunkter på danskundervisning i Sverige* anses sådana här sekvenser inte lämpliga i testsituationer. Här står det bl.a. att ”ægte dramatik er som regel heller ikke velegnet fordi den oftest er så ladet med information i hver replik at det bliver for koncentreret til testbrug” (Berthelsen 1969:61). Detta har jag valt att bortse från dels eftersom jag anser att denna sekvens repeterar innehållet och inte är så koncentrerad i sitt upplägg och dels eftersom jag genom att använda texten inte själv behövde spela in en särskilt skriven text på egen hand med uppläsare.

Texten som jag använde till läsförståelsetestet och översättningstestet är en transkriberad radionyhet som jag valde eftersom den hade några ord och drag som är karaktäristiska för danskan och som jag fann lämpliga för testet. Jag har gjort små ändringar i texten när den skulle anpassas till översättningen eftersom jag ville få in fler karaktäristiska ord och formuleringar på danska. Min tanke med undersökningen var att jag inte ville gå in så mycket på t.ex. idiomatiska uttryck som är svåra för svensktalande att förstå utan istället har jag valt

att ta ut och undersöka danska ord i översättningen från de flesta ordklasserna. Läsövningen är tänkt att vara ett komplement till översättningen med endast en tillhörande fråga för att se hur mycket informanten har förstått av texten och om han eller hon kan förstå helheten i sammanhanget.

Jag valde att utforma alla frågorna till hörförståelsen och läsförståelsen så att informanterna kunde svara fritt på dem istället för att till exempel välja mellan olika färdigskrivna svarsalternativ. Detta gjorde jag eftersom jag inte ville styra dem allt för mycket i deras svar. Berthelsen skriver att ”for at kontrollere at historien virkelig er forstået må der stilles spørgsmål som indkredser det centrale i historien og dens pointe” (1969:55). Frågorna i min undersökning var således ställda på svenska. Varför man bör ställa frågor på elevernas modersmål i sådana här undersökningar skriver Berthelsen (1969:61) följande om:

Dertil kan man svare at i fremmedsprogsundervisningen er et af målene ganske rigtigt at eleven skal lære at tænke på det fremmede sprog. Men i nabosprogsundervisningen er målet at hver part skal kunne bruge sit eget sprog, men forstå den andens sprog. Så blandingen af modersmål og nabosprog i undersøgelse af kundskaber i nabosproget er ikke i strid med målet for nabosprogsundervisningen.

Tanken är att man ska kunna förstå grannspråket och att man ska kunna tala sitt eget modersmål i den här kommunikationssituationen istället för att behöva göra sig förstådd på det andra språket.

Jag utförde min undersökning klassvis på utbildningsföretaget Eductus kurs i danska i Malmö, kursen Danska för nybörjare på Folkuniversitetet i Lund och kursen Dansk stilistik och retorik vid Lunds universitet. De övriga tretton informanterna gjorde testet ensamma eller i grupper på upp till fyra personer.

Undersökningen gick rent praktiskt till så att informanterna först fick fylla i enkätfrågorna om deras bakgrund och kontakt med danska språket och därefter hade de 30 minuter på sig att göra undersökningen. De fick lyssna på nyhetsuppläsningen för hörförståelsen två gånger med några minuters intervall. De fyra frågorna till hörförståelsen fick informanterna besvara under tiden som de lyssnade till radionyheten och efter båda uppspelningarna. Sedan hade de resten av tiden till att gå igenom läsförståelsen och översättningen.

Problemet med detta sätt att utforma en undersökning är att det ibland kan finnas långa svar på frågorna och att det kan vara svårt att bedöma svaren. Ibland kan svaren även bli något kortfattade och ofullständiga. Ett problem med hörförståelsen var att man ofta kunde besvara de ställda frågorna med ett eller flera svar. Ett annat problem var att vid uppspelningen av kassetten med hörförståelsen fanns det ibland vissa akustiska problem. Om

ljudet var dåligt eller volymen fel, valde jag att stoppa uppspelningen och börja om från början. När undersökningen gjordes på Eductus hördes talet inte så bra på grund av dålig akustik i salen. Denna faktor verkar tyvärr ha haft betydelse för resultatet. Något som också bör nämnas är att jag inte kunde påverka antalet informanter inom vissa grupper eftersom det antingen visade sig att klasserna var mindre än vad jag trodde eller att kursdeltagare tyvärr inte alltid kom till lektionen vid undersökningstillfället. Innan jag gjorde undersökningen trodde jag att underlaget för min studie skulle vara större än vad den i verkligheten var. Kurserna i danska hade färre deltagare än vad jag beräknat vilket gjorde att studien blev mindre än vad som var planerat.

Tilläggas bör att jag fick samma kommentarer från mina informanter om undersökningen i hörförståelse som de reaktioner Teleman fick från sina studenter i sin undersökning (1981:76). Några informanter tyckte att man blev spänd av att lyssna uppmärksam och att man inte kom ihåg eller förstod något av det som hade sagts. Andra tyckte att det var lättast att komma ihåg det som sades först, men att man glömde resten när man satt och skrev.

3.2 Informantgruppens sammansättning

Jag gjorde min undersökning bland 26 informanter och majoriteten av dessa kom från Skåne, främst från Malmö och Lund med omnejd. Hälften av informanterna (tretton stycken) var personer som hade läst danska på olika utbildningsinstitutioner i Malmö och Lund under vårterminen 2002 och den andra hälften var svenskspråkiga studenter från Lund som inte gått någon kurs i danska. De informanter som hade läst danska gjorde alla undersökningen i slutet av kursen. Denna grupp informanter kan delas upp i tre olika grupper efter de olika utbildningsinstitutionerna.

Den första gruppen bestod av fyra informanter som hade läst danska på utbildningsföretaget Eductus i Malmö under våren. Eductus är ett utbildningsföretag som finns på några orter i Sverige och som tillhandahåller personalutbildning för mindre och mellanstora företag samt vidareutbildar arbetssökande. Informanterna var fyra kvinnor i åldern 30 år och 60 år och de var alla arbetssökande vid undersökningstillfället. En av kvinnorna hade läst vid högskola, två av dem hade gått gymnasiet och en fjärde saknade utbildning efter grundskolan (denna informant hade tidigare bott i Danmark). Två av kvinnorna angav att den främsta orsaken till att de gick på kursen var av eget intresse. En av

dem nämnde att hon behövde kursen för sitt arbete och den informant som hade bott i Danmark som barn angav att hon läste kursen för att bevara sitt språk. De färdigheter som de ville lära sig var i nämnd ordning att förstå talad danska (4), tala (3), läsa (2) och skriva (2). En informant nämnde även att hon ville lära sig det danska räknesättet.

Den andra gruppen bestod av fyra informanter från Folkuniversitetet i Lund. Folkuniversitetet anordnar kurser i många olika ämnen för privatpersoner och kursdeltagare betalar en avgift för att gå kursen. Informanterna från Folkuniversitetet var alla kvinnor i åldern 40 till 60 år. En av kvinnorna hade högskoleutbildning och de tre övriga hade gymnasieutbildning. Alla kursdeltagarna nämnde att de läste kursen för att de behövde kursen i sitt arbete eller för att eventuellt kunna få jobb i Danmark. De färdigheter som de ville lära sig vid kursens början var i turordning att förstå talad danska (4), tala (3), läsa (3) och skriva danska (2). Marianne Due var lärare för kursen i danska både på Eductus och Folkuniversitetet.

Den tredje gruppen informanter kom från kursen Dansk stilistik och retorik vid Lunds universitet med Lone Koldtoft som lärare. Gruppen bestod av fem informanter; fyra kvinnor och en man. Alla var i åldern mellan 20 och 40 år. Tre kursdeltagare svarade att de läste kursen av eget intresse och de andra två att de behövde kursen för vidare studier. Orsakerna till varför de läste kursen var att förstå talad danska (2), skriva (2), läsa (1) och tala (1). En nämnde att hon ville lära sig mer om dansk kultur och att kunna behärska danska språket bättre. Den manlige kursdeltagaren skrev att han ville ”uppnå större förståelse för Danmark”. En kvinna som hade en dansk förälder ville lära sig skriva danska och tillade att hon även ville lära sig mer grammatik.

Den fjärde gruppen i undersökningen bestod av tretton informanter som inte hade läst någon kurs i danska. Av dessa var sex män och sju kvinnor, alla i åldern mellan 20 och 40 år. Alla läste eller hade läst vid högskola och bodde på ett studentboende i Lund. Av informanterna i denna grupp var det fem stycken som svarade att de inte var intresserade av att gå en kurs i danska om de fick tillfälle. De övriga åtta som skulle ha ett intresse av att läsa danska ville i så fall förbättra färdigheterna att förstå talad danska (8) att tala (3), läsa (1) och skriva (1). En nämner också att han skulle vilja lära sig det danska räknesättet.

Enkäten som informanterna fick fylla i innan de gjorde själva testet hjälpte mig att få en bild över informanternas kontakt med det danska språket. Jag kommer här kortfattat att redovisa svaren från denna enkät (se bilaga tre för en komplett sammanfattning av svaren). I kapitel sex kommer jag även att jämföra enkätsvaren med de olika informanternas resultat på undersökningen.

Informanternas svar på enkäten berättar något om deras kontakt med det danska språket och deras läsvanor. Informanterna som läser danska besöker Danmark oftare än de övriga informanterna och de läser även mer dansk litteratur och dagstidningar och har oftast större kontakt med danskar än de andra informanterna. Det framkom att informanterna från danskkurserna i genomsnitt läste mer svenska dagstidningar och annan svensk litteratur än de övriga informanterna som var studenter. Skillnaderna var som förväntat stora vad gäller informanternas läsning av dansk dagstidning och annan dansk litteratur. Bland informanterna från danskkurserna svarade sex stycken att de aldrig läste en dansk dagstidning (bland de övriga informanterna var det nio stycken). Elva stycken från de övriga informanterna angav att de aldrig läser dansk skönlitteratur, medan motsvarande siffra på danskkurserna var två stycken (ED1 och FU1). Svaren inom de olika grupperna skiljer sig dock åt. Bland de övriga informanterna finns det exempelvis två stycken (ÖI10, ÖI13) som har angivit att de dagligen lyssnar på dansk radio/tv medan endast en informant från danskkurserna gör samma sak (ED3). Det är en informant från Folkuniversitetet som anger att hon umgås med danskar dagligen (FU2) medan två andra som också läser danska skriver att de aldrig umgås med danskar (ED1 och LU2).

När jag citerar informanternas svar anger jag gruppstillhörighet och den ordning som jag har samlat in testen för att lättare kunna strukturera det insamlade materialet. Här nedan följer exempel på hur detta ser ut i texten:

ED1	Eductus, första informanten
FU2	Folkuniversitetet, andra informanten
LU3	Lunds universitet, Dansk stilistik och retorik, tredje informanten
ÖI4	Övrig informant utan undervisning i danska, fjärde informanten

4 Den nordiska språkgemenskapen och det dansk-svenska problemet

4.1 Grannspråksförståelse

Det verkar vara en allmänt vedertagen sanning att alla nordbor kan göra sig förstådda och förstå varandra oavsett vilket nordiskt land de kommer ifrån bara de talar svenska, danska eller norska med varandra. Den nordiska språkgemenskapen och alla dess fördelar finns beskrivna i många böcker och artiklar. Berthelsen (1969:89-90) nämner som en fördel att det är mindre krävande att lära sig ett grannspråk än ett främmande språk som t.ex. engelska och skriver följande:

Meget få mennesker lærer nogensinde aktivt at beherske et fremmedsprog lige så godt som deres modersmål. Det vil derfor for de allerfleste være en stor fordel at kunne bruge modersmålet i kontakten med de omkring 20 millioner⁶ mennesker som bor i Norden. (...) På ca. 100 timer kan danskere, nordmænd og svenskere få brudt lydturen til nabosprogene.

En svensk borde alltså kunna göra sig förstådd på svenska när han eller hon talar med en dansk och samtidigt förstå dansken på hans eller hennes danska med lite god vilja. Men hur ser denna grannspråksförståelse ut egentligen? Undersökningar har nämligen visat att det inte alltid ser ut så i verkligheten. Cramer & Vive Larsen (1999:10) skriver bl.a. att ”al erfaring viser at denne forestilling om det store skandinaviske sprogfællesskab ikke er korrekt i den ideelle lidt nordisk-romantiske form. (...) Der er dog store forskelle på vanskelighederne sprogene imellem. Svenskere og nordmænd forstår hinanden ret ubesværet, ligeledes danskere og nordmænd, i begge tilfælde forudsat at nordmændene taler en form for bokmål. Det interskandinaviske sprogproblem er således primært et dansk-svensk anliggende.” Det är alltså danskan som är problemet i detta sammanhang och istället för att tala om förståelse, så talas det om svårigheter och missförstånd, särskilt i svenskars kontakt med danskan. En viktig faktor i förståelsen och inläringen av ett annat språk är även den personliga motivationen och

⁶ Den totala folkmängden i Norden var 24,3 miljoner invånare den 1 januari 2001. Norden innefattar länderna Sverige, Danmark, Norge, Finland och Island samt de självstyrande områdena Färöarna, Grönland och Åland. (Fakta hämtad från ”Norden i tal 2001”, s. 6)

viljan att lära sig. Berthelsen (1969:9) skriver om detta och ser detta även i ett samhällsekonomiskt perspektiv:

Er motivationen tilstrækkelig stærk er der ingen som klager over forståelsesproblemer. Motivationen er bare langt fra altid så stærk. (...) Den gamle fordom at vi forstår hinandens sprog uden videre er ved at blive afløst af en ny fordom om at det er helt umuligt for svenskere og finner at forstå dansk, i hvert fald talt dansk. (...) I vor tid ofres der større summer end nogensinde for at lære nordboerne at forstå hinandens sprog. Meget få er tilfredse med resultaterne. Det må derfor være samfundsmæssigt økonomisk at undersøge problematikken lidt nærmere.

Det finns även andra faktorer som påverkar förståelsen av ett språk, särskilt när det gäller förståelsen av ett främmande språks talspråk. Teleman (1980b:103) talar om tre ”olika etapper i förståelsen” av ett språk. Lyssnaren måste nämligen a) uppfatta uttalet för att kunna b) förstå den språkliga betydelsen för att sedan c) begripa innebörden av det sagda. Bannert (1980:38-39) nämner även att det finns ”några allmänna olikheter i bearbetningen av ett grannspråk för en van och en ovan lyssnare” i sin artikel ”Referat av diskussionen i sektionen.

Talperceptionsforskning och nordisk hörförståelse”. En person som är van vid det talade språket bearbetar nämligen det han eller hon hör på ett annat sätt än den som inte är lika van. Följande figur kan illustrera detta:

	lyssnaren är van vid grannspråket	lyssnaren är ovan vid grannspråket
sätt att lyssna (strategi)	Punktvis, automatisk, utfyllnad, går igenom bara vissa viktiga frågor	Kontinuerligt, ej utfyllnad, gissningar, går igenom alla frågor från början till slut

Figur 1: Strategier för vana och ovana lyssnare av ett grannspråk (efter Bannert 1980:39).

Det gäller alltså för grannspråkslyssnaren att identifiera orden trots deras fonetiska avvikelser från modersmålets form. En van lyssnare känner igen ett visst ord direkt, medan en ovan lyssnare däremot måste bearbeta det akustiska mönstret. Förutsättningen är att han kan rekonstruera det akustiska mönstret innan han kommer fram till betydelsen och detta tar längre tid för en ovan lyssnare. Danskans *gade* ['gæ:ð] innehåller korrespondenterna æ:, ð och som motsvaras av de svenska korrespondenterna , t och a i *gata* ['g :ta] (Bannert 1980:39).

Berthelsen (1969:81) skriver även att om man inte uppfattar språket så bra, tappar man även koncentrationen för att förstå innehållet. Han delar in språkförståelse i två nivåer:

Dårlig opfattelse af et sprog virker forstyrrende på evnen til at koncentrere sig om det meddelte indhold. Man kan tale om to niveauer i sprogforståelse: et lavere niveau hvor man opfatter en

større eller mindre del af elementerne i talestrømmen, og et højere niveau hvor der er tale om en mere intellektuel forståelse og bearbejdning af den information som findes i det sagte.

4.2 Skillnader i skrift- och talspråk mellan danska och svenska

Börestam Uhlmann (1994:12-13) nämner att det inte är grammatiken i språken som vållar besvär för förståelsen mellan skandinaver, utan att det är i tillägnandet av de aktiva språkfärdigheterna (skriva och tala) som problemen blir större, även om de inte kan jämföras med de problem som icke-nordbor har när de ska lära sig ett av språken. Eftersom denna uppsats bygger på en undersökning av dessa aktiva språkfärdigheter, kommer jag här att ta upp en kortfattad genomgång av de språkliga skillnader som skiljer det danska skrift- och talspråket från svenskan.

Låt mig börja med problemen i skriften och då särskilt i ordförrådet. De exempel som jag kommer att ta upp i denna genomgång är alla hämtade från översättningsmeningarna med tillhörande radhänvisningar (för transkription, se bilaga 2). Om vi bortser från ordens ortografi, dvs. hur de är skrivna, så kan vi dela upp dem på samma sätt som Börestam Uhlmann (1994:13):

Grovt kan man göra följande indelning av grannspråkens ordförråd: 1) samma ord finns i identisk eller nära nog samma form och har samma betydelser (=likheter), 2) identiska eller snarlika ord finns i fler än ett språk men har helt eller delvis olika betydelse (=lömska ord), samt slutligen 3) olika ord finns för samma begrepp och företeelse (=olikheter). Att ord inte sällan har mer än en betydelse gör att ett ord samtidigt kan placeras i mer än en grupp, och ofta är det då bara en av delbetydelserna som är problematisk.

De flesta orden i hörförståelsetexten är rent grafiskt inte så svåra att förstå för en svensk, men nämnas bör att några av orden inte alltid är sammansatta på samma sätt som i den svenska motsvarigheten. Utbildar heter t.ex. *uddanner* (r. 1) där det danska *danne* motsvaras av *bilda* på svenska. I *undersøgelse* (r. 2) har danskan avledningen *-else*, medan svenskans *undersökning* avleds med *-ing*. Det finns många artiklar och ordlistor med lömska ord mellan danskan och svenskan. Dessa ”falska vänner” är ord som liknar varandra, men där ordens betydelse skiljer sig åt i de båda språken. Ordet *karakter* (r. 12) får representera ett sådant ord eftersom (om den rätta betydelsen *betyg* skulle missförstås) av misstag skulle kunna översättas av en svensk till *karaktär* istället. Ordet *folkeskoler* (r. 2) motsvaras av *grundskolor* i svenskan. Det som idag kallas för *grundskola* hette förr även *folkskola* i Sverige. I detta sammanhang kan nämnas att enligt Teleman (1980b:115) så är det språkhistorien som är

språkförståelsens ”med- och motspelare” eftersom de nordiska språken och deras ordförråd utvecklas hela tiden och ”utvecklas dels spontant och dels kontrollerat.”

Det som påverkar förståelsen av talad danska för en svensk är dels hastigheten i den danska talströmmen och dels orden och deras uttal. Berthelsen (1969:84) skriver följande om skillnaden i talhastighet svenskan och danskan emellan:

Det er antagelig muligt at tale omkring 20 procent hurtigere på dansk end på svensk. Svenskere tror forskellen er langt større. Antagelig er forskellen i praksis langt mindre. (...) Jeg vil tro at forskellen i talehastighed mellem land og by er større end mellem Sverige og Danmark. I storbyer er tempoet som helhed – og også talehastigheden – større end ude på landet.

Berthelsen skriver även att svenskar verkar tycka att den danska som talas i Århus ”er langt tydligere end den københavnske variant” (1969:85). Detta beror som ovan nämnt på att talhastigheten i Köpenhamn är större än i mindre danska städer. Det är alltså inte så mycket de skrivna orden i hörförståelsen som vållar problem för svenskar, utan fräst uttalet.

Uttalsskillnaderna beror bland annat på skillnader i artikulation som finns i språken. Det står följande i *Att tala nordiskt* (1980:7):

Huvudorsaken till att naturlig vardagsdanska kan vara så svår att uppfatta torde vara den att det ofta nästan bara är de betonade delarna av orden och meningarna som artikuleras tydligt. De trycksvaga delarna blir mera en markering av stavelserna – åtminstone låter det ofta så för icke danska öron. Ett namn som t.ex. Egedesminde låter för en icke dansktalande ungefär som E(mummel)-sminne. Och han eller hon har kanske inte en aning om hur man skall tolka mumlet.

Jag kommer här att kortfattat redogöra för en del av de uttalsskillnader som kan vara relevanta att känna till för denna undersökning utifrån vad som står beskrivet hos Teleman (1980c:274-276) och den språkliga handledningen *Att tala nordiskt* (1980:7-11). De nedan angivna exemplen med radhänvisningar är hämtade från transkriptionen av den använda hörförståelsen för min undersökning (se bilaga 2).

Konsonantbokstaven *d* uttalas som [d] i *dygtige* (r. 1) liksom i svenskan, men i orden *sted* (r. 10) och *røvkedeligt* (r. 22) uttalas *d* som [ḏ], ett uttalsfonem som svenskan inte har. En annan svårighet med bokstaven *d* är att det i danskan kan utelämnas helt efter *d*, *l* och *n*. Detta ”stumma” *d* finns i *blandt* (r. 3) och *forsvinde* (r. 20). Det sistnämnda ordet har även ”stød” på danska där svenskan har akut accent. Stød uppkommer när man ökar utandningsluften som gör att stämbanden vibrerar och skapar ”ett oregelbundet ljud” (Barðdal m.fl. 1997:258) och uppträder oftast där som svenskan har akut accent. Bokstaven *g* uttalas, förutom initialt som [g], även som [j] i *jeg* (sv. *jag*) och, något som kan vara svårt för svenskar, uttalas som [ɣ] i ordet *Egelund* (r. 6) och *billige* (r. 1). I ordet *baggrund* (r. 4) uttalas det första g:et som [w], ett uttal som inte heller har någon motsvarighet i svenskan. Samma uttal finns även i verbet

havner (r. 10) trots att det stavas annorlunda. I några fall är *g* stumt och uttalas inte som i exempelvis *undersøgelse* (r. 2). När *r* står finalt efter en vokal som i *elever* (r. 16) smälter det ihop med *e* och låter nästan som ett *å*. Ibland smälter *r* även ihop med omgivande vokaler som i *sparekniven* (r. 14) och uttalas inte. I *ske* (r. 19) och *skære* (r. 20) uttalas bokstavskombinationen *sk* som [sk]. Varje ljud utläses alltså i detta fall var för sig på danska och inte som ett ljud som i svenskans motsvarigheter *ske* och *skära*.

När det gäller vokalbokstäverna i danskan, så finns det några svårigheter för svenskar som bör nämnas. Bokstaven *a* uttalas mer som ett *ä* i ord som *alt* (r. 19) och *man* (r. 20). *U* uttalas mer som ett öppet [o] som i *sure* (r. 23) och *kommunerne* (r. 18). Det danska uttalet av *o*, som i *skoler* (r. 1), kan lätt förväxlas av svenskar med det svenska uttalet av *å* enligt Teleman (1980c:276). Ett ord som *høje* (r. 12) kan även förbrylla svenskar eftersom kombinationen *øj* och *øg* uttalas som [åj] på danska.

5 Resultat

I detta kapitel kommer jag att redogöra för resultatet för undersökningen i hörförståelse, läsförståelse och översättning.

5.1 Resultat av hörförståelsetestet

Jag kommer här att gå igenom det sammanlagda resultatet för hörförståelsedelen i undersökningen och sedan redogöra för var och en av de frågor som informanterna besvarade i undersökningen. Jag valde att använda samma tillvägagångssätt som Jørgensen & Kärrlander gjorde i sin undersökning (2001:33), där informanternas svar på de ställda frågorna kan delas upp på följande sätt och bli bedömda med följande poäng:

- perfekta svar	2 poäng
- nästan perfekta svar som är mindre tydliga eller mindre specificerade	1 poäng
- felaktiga svar, inget svar eller oläsligt skrivet	0 poäng

För att visa hur jag har bedömt informanternas svar så vill jag ge följande exempel från fråga tre där det efterfrågas vad Niels Egelund säger om elevernas prestationer och sociala bakgrund (se bilaga 1, s. 2). Svaret ”Sociala bakgrunden har betydelse för elevernas prestationer. Barn till akademiker eller högutbildade klarar sig bäst.” (F2) har jag givit två poäng eftersom det är tydligt att informanten har förstått innehållet till fullo. Svaret ”Akademiker klarar sig bäst”. (ÖI11) endast ger bara en poäng eftersom det inte är tillräckligt uttömmande för att få två poäng, men visar ändå att informanten har förstått delar av innehållet. I nedan angivna tabell har jag sammanställt den genomsnittliga poängen för informantgrupperna. Jag har valt att redovisa resultaten för varje fråga eftersom frågorna och dess svar skiljer sig relativt mycket åt och för att ge en så rättvis bild av resultatet som möjligt.

Tabell 1: Informanternas genomsnittspoäng på hörförståelsetestet.

Informantgrupper/Genomsnittlig poäng	Fråga 1	Fråga 2	Fråga 3	Fråga 4	Totalt (max 8 poäng)
Eductus (ED, 4 st.)	0	2	1	1	4
Folkuniversitetet (FU, 4 st.)	1,75	2	1,75	1,75	7,25
Lunds universitet (LU, 5 st.)	1,20	1,60	1,80	1,20	5,80
Totalt ED, FU och LU (13 st.)	0,98	1,87	1,52	1,32	5,69
Informanter utan undervisning i danska (13 st.)	1,30	2	1,46	1,23	5,99

Eftersom informantgrupperna från Eductus, Folkuniversitetet och Lunds universitet var små, så kan ett felaktigt svar från en informant ha givit ett till synes stort utslag i det genomsnittliga resultatet för en grupp, något som även har påverkat det genomsnittliga resultatet för hela gruppen. Den maximala poängen för varje fråga var två poäng och den maximala poängen för hela hörförståelsetestet var alltså åtta poäng. Anmärkas bör att Eductus genomsnittliga resultat (fyra poäng) troligen har påverkats av den dåliga akustiken vid uppspelningstillfället vilket är beklagligt för denna studie. Vi kan se att Folkuniversitetets informanter har den högsta genomsnittliga poängen med 7,25. Informanterna från Dansk stilistik och retorik vid Lunds universitet och informanter utan undervisning i danska ligger båda på samma nivå, men det bör noteras att de sistnämnda faktiskt har fått en något högre poäng (5,99 jämfört med 5,80). Resultaten påverkas eventuellt av att alla informanter har fått besvara frågan fritt, vilket innebär att några har skrivit mer detaljerat och andra lite mindre. Jag har dock försökt att se mer på helhetsförståelsen av texten. Den fråga som var enklast att besvara var troligen fråga två eftersom svaret endast krävde ett ord som godtagbart svar.

För att få en överblick över informanternas individuella poäng och för att se hur spridningen var i grupperna så har jag sammanställt nedanstående tabell som kanske kan säga något om nivåerna i de olika grupperna. Tre informanter har fått den maximala poängen 8 (FU1, FU4 och ÖI12) och ED1 och ÖI11 är de som har fått den lägsta poängen.

Tabell 2: Fördelning bland informanterna i totala antalet poäng i hörförståelsen.

Sammanlagda poäng på hörförståelse	Eductus (4 st.)	Folkuniversitetet (4 st.)	Lunds universitet (5 st.)	Sammanlagt ED, FU, LU (13 st.)	Informanter utan undervisning i danska (13 st.)
8		2		2	1
7		1	2	3	4
6		1	1	2	5
5	1		1	2	1
4	2		1	3	1
3	1			1	1
2					
1					
0					

För att redovisa de nedskrivna svaren på hörförståelsen lite bättre, så kommer jag att gå igenom varje fråga för sig med förslag till svar och ge exempel på de svar som informanterna skrev här nedan för att komplettera sammanställningen i tabellerna.

Fråga 1) Vad visar den nya undersökningen?

Förslag till svar: Billiga skolor utbildar lika duktiga elever som de dyra skolorna. Tre av de fem grundskolorna med de högsta betygen är skolor där undervisningen kostar minst.

Ingen av informanterna från Eductus har besvarat frågan korrekt, antingen genom att inte skriva ner något svar eller genom att lämna ett ofullständigt svar på denna fråga. Detta beror antagligen till stor del på svårigheterna vid uppspelningen som tidigare nämnts. Informanterna från Folkuniversitetet svarade alla korrekt på frågan. Tre av informanterna från Lunds universitet svarar korrekt på frågan, men en lämnar frågan obesvarad och en annan besvarar frågan fel. Av de övriga svensktalande studenterna svarade åtta stycken korrekt på frågan. Några av informanterna (FU4, ÖI7, ÖI9 och ÖI11) nämner även hur den sociala bakgrunden påverkar elevernas prestationer som tillägg i svaret på denna fråga. Den sociala bakgrunden tar jag upp i en senare fråga, men det är ju ambitiöst att vidareutveckla svaret på detta sätt och visar att informanten har förstått vad som har sagts. Ett exempel på en feltolkning är svaret ”3 av 5 skolor har problem med ungdomar p.g.a. dess sociale bakgrund, p.g.a. undervisningen kostar lite” (LU5).

2) Vilket yrke har Niels Egelund?

Förslag till svar: Professor

Denna fråga var den lättaste av dem alla i hörförståelsetestet. Frågan skulle vara lätt att besvara och inte lika utredande som de andra. Alla informanter besvarade frågan korrekt utom en som besvarade frågan med ”pedagog vid universitet” (LU3) vilket inte kan betraktas som ett korrekt svar. I detta fall kan det ha förvillat lyssnaren att Niels Egelund var professor vid Danmarks pedagogiska universitet. Sex informanter som inte läst danska och fyra av informanterna från Lunds universitet var även så noggranna i sina svar att de skrev var Niels

Egelund är professor. Samtliga har uppfattat att det är vid Danmarks⁷ pedagogiska institut eller universitet. Jag ville endast ha svar på Niels Egelunds yrke, men eftersom några av informanterna kanske är i större kontakt med den akademiska miljön har de snappat upp denna extrainformation också.

3) Vad säger Niels Egelund om elevernas prestationer och sociala bakgrund?

Förslag till svar: Det är barnens sociala bakgrund som har mest betydelse för hur de klarar sig i skolan. Om föräldrarna är akademiker är chansen stor att barnen klarar sig bra i skolan. Den sociala bakgrunden spelar en roll för den kulturella nivån.

Jag ansåg att informanterna hade besvarat frågan korrekt om de hade fått med innebörden av de två första meningarna i detta svar, att både den sociala bakgrunden och exemplet med föräldrarna som är akademiker finns med i förklaringen. Tre av informanterna från Eductus besvarar frågan ofullständigt, men informanten med dansk bakgrund (ED4) besvarar frågan korrekt. Informanten från gruppen vid Lunds universitet med dansk bakgrund skriver av speakern på danska i svaret (LU4). Folkuniversitetets kursdeltagare har generellt sett mycket redogörande svar, liksom de övriga informanterna som inte läst danska. De sistnämnda tolkar ibland innebörden fel som i följande exempel: ”Sociala bakgrunden spelar stor roll, då många elever kommer från mångkulturell bakgrund.” (ÖI5). Någon annan i denna grupp skriver endast att ”akademiker klarar sig bäst” (ÖI11), vilket får ses som ett mindre specifikt svar.

4) Varför vill Niels Egelund inte att kommunerna ska spara på skolorna?

Förslag till svar: Skolorna har elever med sociala problem som kräver specialundervisning och det roliga med att gå i skolan kommer att försvinna.

Niels Egelund ger förtydligande exempel på det som han tycker gör skolan rolig, som till exempel lägerskola och undervisningsmaterial. Han tar även upp exempel på hur tråkigt det skulle bli vid nedskärningar med förfallna byggnader och sura, omotiverade lärare. Dessa exempel ser jag endast som en utfyllnad och förklaring till det ovan föreslagna svaret. Man kan se att informanterna från Folkuniversitetet, universitetet och övriga informanter ofta lägger detaljer på minnet och skriver ner nästan allt de hör för att besvara frågan. Många lägger märke till de ganska så roliga formuleringarna som Egelund har om sura lärare och

⁷ Några har även skrivit Köpenhamns pedagogiska universitet, vilket kan bero på att man som svensk förknippar mycket av Danmark med Köpenhamn och att stora utbildningsinstitutioner ligger där.

förfallna skolor som i följande exempel: ” (...) sämre aktiviteter, demotiverade lärare etc.” (FU1), ”då blir det tråkigt att gå där – byggnader förfaller, lärmiljön försämras, läger försvinner” (ÖI8). Svaren kan delas in i tre grupper; de som nämner endast elever med sociala problem som kräver specialundervisning (ED1, LU3, LU5, ÖI3, ÖI4, ÖI9, ÖI10), de som nämner hur det roliga i skolan ska försvinna (ED2, ED3, ED4, FU2, LU1, LU2, LU4, ÖI5, ÖI6, ÖI8, ÖI11, ÖI13) och de som tar upp båda dessa exempel (FU1, FU3, FU4, ÖI1, ÖI2, ÖI7, ÖI12). Några har valt att formulera svaret som en direkt avskrivning eller översättning av det inspelade talet som i exemplet ”Det roliga med att gå i skola skulle försvinna”(ÖI13).

5.2 Resultat av läsförståelsetestet

Läsförståelsetestet i min undersökning är den del av testet som jag har valt att inte göra en djupare analys av. Denna del av undersökningen skulle endast komplettera översättningstestet för att jag skulle se hur mycket informanterna förstod av texten innan de började översätta den. Svaren vid läsförståelsen säger något om vilken uppfattning informanterna hade av texten och hur mycket av orden och innehållet som de förstod innan de gick över till att översätta den. Berthelsen skriver att ”genomsnittssvenskerna helt uden nogen undervisning forstår mindst 80 % af en skreven dansk tekst, mens han praktisk talt intet forstår af naturligt dansk talesprog” (1969:20). Teleman (1980a:64) nämner bland annat följande om läsprov och läsförståelse:

Något förgrovt kan man se läsproven⁸ som test på försökspersonernas ordkunskap och hörförståelseproven som test både på ordförståelse och på förmåga att uppfatta uttal.

Eftersom både översättning och läsförståelse handlar om ordkunskap, ansåg jag att de här delarna i testet kunde komplettera varandra väl. Följande fråga skulle besvaras av informanterna:

Fråga: Vilka är anledningarna till att pingvinerna har dött?

Förslag till svar: Pingvinerna måste lämna sina bon för att söka föda och isberg skuggar för ljuset till plankton.

⁸ Hos Teleman består dessa läsprov av texter med understrukna ord som ska översättas.

Några skriver längre svar och översätter nästan hela texten. Vissa kommer även med roliga formuleringar och omskrivningar när de förstår innehållet. De fel eller mindre korrekta ord som har skrivits i översättningarna senare och som redovisas under 5.3 finns oftast utskrivna i svaren på denna fråga under läsförståelsen. Som exempel på en omskrivning, men med ett något felaktigt svar är exempelvis: ”Ett isberg har stört naturens gång på Sydpolen. Pingvinerna har fått söka föda betydligt längre ner än normalt medan reviren är oskyddade” (LU3, min understrykning). Överlag är det även så att de som skrev utförliga svar i hörförståelsen gör det samma i läsförståelsen.

5.3 Resultat av översättningstestet

För att redovisa resultaten av översättningen på ett så rättvist sätt som möjligt har jag valt att dela in typerna av svårigheter i översättningen i fem olika grupper. Jag har valt att värdera översättningarna på samma sätt som Berthelsen (1977:14) med följande fem uppdelningar:

- Perfekt verkligt fin översättning
- Korrekt bra översättning, men inte perfekt
- Medioker acceptabel översättning där ordet är förstått, men översättningen är stilistiskt osäker eller grammatiskt felaktig
- Rudiment betydelsestom, osvenska konstruktioner
- Minus missuppfattning eller ord som i kontexten blir missvisande

Berthelsens uppdelningar får ligga som mall för min indelning, men jag har valt att slå ihop de perfekta och korrekta översättningarna samt de mediokra och rudimentära översättningarna för att förhindra att eventuella analysfel skulle kunna uppstå. Jag har räknat andelen översättningar för varje indelningsgrupp.⁹ Enligt detta sätt att bedöma, så kan jag här få fram en bild över de olika informantgruppernas översättningar. Det visade sig att den genomsnittliga skillnaden inte var så stor mellan informanterna från danskkurserna och de

⁹ För att visa hur jag räknat vill jag redovisa med följande exempel: Informanterna utan förkunskaper i danska (i allt tretton stycken) har till exempel 79,9 % perfekta och korrekta översättningar. Denna siffra har jag fått fram genom att ta antalet totala översättningar delat med översättningar i denna grupp. Antalet totala översättningar för informantgruppen är 273 st. (13 informanter*21ord som ska översättas). 218 av dessa översättningar kunde räknas till perfekta/korrekta översättningar enligt Berthelsens uppdelning. Således räknas procenten ut genom: $218/273*100=79,9\%$.

övriga informanterna, men att översättningarna varierar mycket ibland informanterna på de olika kurserna.

Tabell 3: Informantgruppernas översättningar indelade enligt Berthelsens uppdelning i procent.

Informantgrupp	Perfekt/Korrekt	Medioker/Rudiment	Minus	Blankt
Eductus (4 st.)	76,2	8,35	8,3	7,15
Folkuniversitetet (4 st.)	81	8,3	9,5	1,2
Lunds universitet (5 st.)	81,2	12,7	5	1,1
Totalt ED, FU, LU (13 st.)	79,5	9,9	7,3	3,3
Informanter utan förkunskaper i danska (13 st.)	79,9	10,9	5,9	3,3

Efter denna indelning har jag sammanställt alla översättningsförslag i bilaga 4. I den sammanställningen kan man inte se vilken grupp informanter som har skrivit vad, men den ger en överblick över översättningarnas variationer och hur jag har bedömt dem. Nedan följer några kommentarer om översättningarna samt en genomgång av översättningsmeningarna.

Ett av problemen vid översättning är att man kan översätta på många olika sätt. Några av informanterna har översatt rakt av och bland annat följt den danska ordföljden ibland medan andra har gjort friare översättningar till svenska. Jag har försökt att koncentrera mig på översättarens helhetsförståelse av texten och sett närmare på de ord och konstruktioner i texten (21 stycken) som skulle kunna vålla problem. De översättningsförslag som är bedömda som mediokra eller rudimentära är ord och konstruktioner som inte passar in i det svenska sammanhanget och som till stor del kan skyllas på danismer som smugit sig in i den svenska översättningen. Orsaken till detta är att det är vanligt förekommande från ett grannspråk till ett annat och att det kan vara svårt att hitta orden. Det danska ordet *fødekedde* har exempelvis översatts med *födokedja* hos många istället för *näringskedja*. Både orden *föda* och *kedja* finns på svenska, men kombinationen av dessa existerar inte i korrekt svenska. Det kan vara svårt för informanterna att hitta det rätta ordet vid sådana här undersökningar mellan grannspråk eftersom det då är lätt att göra sådana här direktöversättningar istället. I undersökningen förekom det även flera gånger att de som läst danska ibland tog in den danska stavningen i översättningen som i *verdens* (ED1) och *millioner* (LU2). Danskans kommatering följde också ibland med i informanternas svenska översättning. Texten som skulle översättas kommer jag att gå igenom nedan, mening för mening.

Et kæmpemæssigt isbjerg, der for to år siden brækkede isen ved Sydpolen, gør voldsom skade på verdens fødekæde, siger polareksperter.

Förslag till översättning: Ett *jättestort* isberg *som bröt* isen vid Sydpolen *för två år sedan* gör stor skada på världens *näringskedja*, säger polarexpert.

Det danska ordet *kæmpemæssigt* är uppbyggt på samma sätt som svenskans *gigantiskt*. Andra tänkbara översättningar kan vara *jättestort*, *enormt* och *kolossalt*. Några av informanterna har även skrivit *stort*, men då försvinner en del av ordets innebörd. Meningens *der* är i detta fall ett oböjligt relativt pronomen som motsvaras av svenskans *som* eller *vilken*. Detta relativa pronomen och det danska adverbialet *der*, som stavas likadant, men som uttalas annorlunda, kan lätt förvilla svenskar. Inga informanter har dock översatt ordet med svenskans *där*. Andra har emellertid hoppat över konstruktionen med *som* eller *vilken* och gjort en omskrivning istället. Tidsadverbialet *for to år siden* tänkte jag inte skulle vålla några problem, men nämnas bör att några av informanterna har hoppat över det i översättningen (FU2, ÖI11). En har även översatt *to* med *tio* och inte *två*, vilket verkar vara ett slarvfel (FU4). Det danska verbet *brække* (imperpekt: *brækkede*) är i detta fall det transitiva verbet som kan översättas med *bryta*, *bräcka* och *knäcka*. De informanter som har läst danska har ofta valt några av dessa översättningar, medan de övriga informanterna flera gånger översätter något felaktigt till *bröt sig loss* trots att detta kanske kan tyckas mer logiskt i sammanhanget. Det finns många verb i danskan som motsvaras av ett verb med verbpartikel i svenskan och därför har några av informanterna valt att skriva *bröt upp* som förtydligande. Ordet *fødekæde* ska översättas med *näringskedja*. Några av informanterna har skrivit *födokedja*, ett ord som nog kan förstås av en svensk eftersom både föda och kedja finns i svenskans vokabulär, men där en sådan kombination faktiskt inte existerar.

Isbjerget har blokeret Rosshavet ved Antarktis, hvor det har kostet flere millioner pingviner livet.

Förslag till översättning: Isbjerget har blockerat Rosshavet vid Antarktis *där* det har kostat flera miljoner pingviner livet.

I den här meningen var det endast ordet *hvor* som jag ville undersöka närmare som ska översättas med *där*. Många har gjort detta medan andra har skrivit om och ersatt ordet med *och* samt *vilket* (FU1, FU4, LU1, LU5). Två av informanterna har även översatt med *på så sätt* (ÖI1, ÖI3).

Pingvinerne er tvunget til at søge føde meget længere væk end normalt og må imens lade deres reder ligge ubeskyttet hen.

Förslag till översättning: Pingvinerna är tvungna till att söka föda mycket längre bort än (vad som är) normalt och *måste under tiden låta sina bon ligga oskyddade kvar.*

Det danska *må* kan översättas på många olika sätt med svenskans *måste*, *få* och *vara tvungen*. *Imens* kan översättas med *medan*, *under det att* eller *under tiden*. Det fanns många olika översättningsförslag och några informanter valde att utelämna adverbialiet helt (ED3, ÖI9, ÖI12). Översättningar som gav ordet en något fel betydelse var *då* (ED1, FU4, LU5), *på så sätt* (LU2), *därför* (ÖI5, ÖI10) samt *emellanåt* (ED2). Andra har konstruerat en ny mening som ”och då är de inte längre skyddade” (ÖI7). Frågan är om dessa sistnämnda översättningsförslag har berott på misstag eller om informanten inte hittat det korrekta ordet på svenska eller inte förstått innebörden av ordet. Ingen av informanterna har riktigt klarat av att översätta hela frasen *lade ligge hen* som kan översättas med *lämna kvar*, *låta ligga/vara kvar*. Nästan alla har förstått innebörden och översätter med *lämna* eller *låta ligga*, men ingen har noterat det danska *hen* som i detta fall kan översättas med *kvar*. En informant har noterat ordets betydelse på följande sätt: ”(...) och måste under tiden låta sina bo ligga obeskyddade (borta).” (LU4). Denna informant har en dansk förälder och hon är alltså medveten om ordets betydelse, men hon har svårt för att peta in det i den svenska meningen. Pronomenet *deres* är korrekt med den svenska översättningen *sina*. Många informanter har skrivit *deras* istället. Det danska *rede* har sin motsvarighet i samma ord i svenskan. I *Svenska Akademiens ordlista* står det att det svenska substantivet *rede* betyder *fågelbo*, *värpplats*. En synonym till *rede* är *bo* och *näste*. Alla informanter översatte med antingen *bo* eller *rede* utom en som skrev *revir* (LU3). *Ubeskyttet* bör inte översättas med *obeskyddad* som många gjort. Detta kan vara ett exempel på hur grannspråket påverkar det andra språket som man översätter till och kan i detta fallet eventuellt tolkas som en tillfällig danism.

Isbjerget er et af de største, der er set og har reduceret havets planteplankton med fyrre procent, fordi det skygger for lyset.

Förslag till översättning: Isberget är ett av de största *som man har sett* och har reducerat havets *växtplankton* med *fyrtyo procent eftersom det skuggar för ljuset*.

Kombinationen *der er set* visade sig vålla problem för några av informanterna. En av informanterna översatte *der* med svenskans *det* och perfektformen av *se* förstås ibland inte

som i följande exempel: ”(...) det er ?”(ED1). Förklaringen därtill kan vara att ordet skiljer sig åt från det svenska *sett* på två viktiga punkter; uttal och ortografi. Om vi ser på uttalet, så har *set* i danskan en lång vokal där svenskan har en kort vokal. Uttalet påverkar ortografen och eftersom svenskan har en kort vokal i *sett* och stavar ordet med dubbelkonsonant finalt i ordet, men danskan aldrig har dubbelskrivning finalt i orden gör detta denna form av *se* plötsligt kan uppfattas som ett annat ord. Danskans *planteplankton* översätts ordagrant med växtplankton, men det finns även exempel på andra översättningar som t.ex. *væxter* (ED3) och *planktonplanktan* (FU3). Räkneordet *fyrre* vållade problem. Av de övriga informanterna var det endast fyra som skrev *fyrtyo* i den svenska översättningen jämfört med de elva informanter som hade läst danska för svenskar. I de andra översättningarna hade ordet översatts till det räkneord som ortografiskt sett liknar danskan mer; *fyra*. Konjunktionen *fordi* översätts bland många korrekt till *därför att* och *eftersom*, men flest korrekta svar har de danskstuderande. *Skygger for lyset* är en fras med det intransitiva verbet *skygge* som översätts korrekt till *skugga* eller *skymma för*. En informant har till exempel översatt med ”planktonen skyr ljuset” (FU4) vilket är något feltolkat.

Plankton er grundlaget for fødekæden i de antarktiske have og polarekspertes mener, at dyrelivet er blevet kraftigt påvirket.

Plankton är *grunden* för *näringskedjan* i de antarktiska *haven* och polarexpertes anser att djurlivet har påverkats kraftigt.

Ordet *grundlaget* kan översättas direkt till *grundlaget* på svenska eller *grunden*, *basen* vilket många har valt att skriva medan andra har skrivit om konstruktionen för att få en snarlik betydelse. Översättningsförslaget *grundlagen* (ED3) är inte helt korrekt i detta sammanhang eftersom det syftar på en ”lag som gäller en stats författning” enligt SAOL.

De antarktiske have vållar inga större problem för informanterna, men en informant har översatt *have* (plur., obest.form. av *hav*) med *trädgården* (FU3), vilket visar att hon är medveten om att ordet kan ha en annan betydelse på danska än den som är känd på svenska, men att hon har förväxlat ordet med *have* (sing. obest.form av *have*). Detta ord passar tyvärr inte in i sammanhanget och får nog anses som ett slarvfel. En annan omtalar *de atlantiske have* som *den antarktiska miljön* vilket är en sorts omskrivning. I *er blevet påvirket* kan vi se den skillnad som finns i bruket av *vara* och *ha* i språken i perfektkonstruktioner. De flesta har skrivit den svenska översättningen i perfekt med *ha*, men fyra stycken (ED1, ED2, FU4, ÖI11) skriver i presens eller behåller konstruktionen med *vara* i översättningen.

6 Diskussion av resultat

Det är svårt att bedöma en människas språkförståelse. Det finns inget riktigt facit för hur man bedömer språkkunskaper och det är svårt att uppskatta folks kunskaper utifrån några sammanställda test. Det är istället i en riktig kommunikationssituation som man får övat sina kunskaper och då blir situationen också mer naturlig. Jag ville i denna undersökning försöka få en bild av helhetsförståelsen av danska bland svenskar som läst danska och andra svenskar som inte hade någon särskild förkunskap i danska tidigare, men det svåra med att göra en sådan studie i språkförståelse är just att det inte finns en vetenskaplig definition av detta. Berthelsen (1969:17) skriver följande om undersökningar i språkförståelse:

Der findes ingen videnskabelig definition af sprogforståelse. De fleste mener selv at kunne afgøre om de forstår godt eller dårligt. Trænede lærere kan dog ved indgående eksamination opdage at elever nu og da forstår væsentlig mindre end eleverne selv troede. (...) Med et testbatteri vil man hurtigere og sikrere og med større retfærdighed bedømme et stort antal elever, som alle får samme spørgsmål og samme tid til at løse opgaven.

Jag har inte kunnat se några tydliga skillnader mellan informantgrupperna i min undersökning. Det behövs en större undersökning för att kunna upptäcka markanta skillnader i språkförståelsen mellan grupperna. Det skulle även vara intressant att se på hur danskarnas språkförståelse av svenska ser ut. Jag anser att jag i alla fall har kunnat påvisa, genom att kombinera testet med en enkät, att mycket kontakt med det danska språket, oberoende av om man läser en kurs i danska eller inte, påverkar testresultaten till det bättre än om man bara läser en kurs.

Innan jag gjorde min analys förväntade jag mig att skillnaderna i språkförståelsen mellan de som hade studerat danska och de övriga studenterna skulle vara större i genomsnitt än vad de i verkligheten visade sig vara. En av orsakerna till detta kan vara att de övriga informanter som fick bra resultat på alla delarna av testet även var intresserade av att läsa danska enligt deras personliga svar trots att de inte gick någon kurs i danska (se bilaga tre). En annan orsak till det överlag goda resultatet var troligen att alla informanter i denna grupp var högskolestuderande och ganska vana vid att göra prov samt vid att läsa och producera texter. Det skulle vara intressant att se om en annan sammansättning av denna informantgrupp skulle

ha betydelse för resultatet. Det som vållar problem i översättningen för de här informanterna i denna undersökning, men som oftast deltagarna från danskkurserna klarar av, är de danska lömska orden och olikheterna (se kapitel fyra). Dessa svårigheter finns i alla ordklasser som i exempelvis räkneordet *fyrre*, substantivet *fødekaede*, verbet *brække*, adverbet *imens* och *hvor*, prepositionen *hen* samt konjunktionen *fordi*.

Jag kommer här att diskutera på vilket sätt informanternas bakgrund, läsvanor och kontakt med det danska språket kan ha betytt för resultatet av deras språkförståelse. Exemplet är hämtade från informanternas svar på enkäten (se bilaga tre) och översättningstestet.

En av informanterna från Eductus (ED1) som vuxit upp i Hudiksvall gick kursen i danska av eget intresse bland annat för att förstå talad danska bättre. Hon läste dagligen svensk dagstidning och litteratur, men aldrig dansk och lyssnade sällan på danskradio. Hon umgicks aldrig med danskar, men besökte däremot ofta Danmark. I undersökningen hade informanten svårigheter med att översätta några av orden som till exempel *brækkede* och *der er set* där hon utelämnade översättningen helt. Räkneordet *fyrre* missuppfattades också. Hennes kursdeltagare (ED2), som kom från Östergötland, umgicks ofta med danskar och lyssnade på dansk radio och tv och besökte Danmark ibland. Hon behövde kursen för sitt arbete. I översättningsdelen hade hon många perfekta översättningar, däribland av räkneordet *fyrre*. Vid jämförelse av dessa två verkar motivationen för att lära sig och kontakten med det danska språket ha påverkat resultatet av deras språkförståelse.

En informant (FU2) som hade växt upp i Malmö var en av dem som fick den maximala poängen på hörförståelsen. Hon hade angivit att hon dagligen umgicks med danskar och att hon ofta lyssnade på dansk radio och tv, men hon läste däremot aldrig respektive sällan danska tidningar och dansk litteratur. Den här informanten hade också ett bra resultat på översättningsdelen med många så kallade perfekta översättningar på de utvalda orden i texterna. En annan informant från Folkuniversitetet (FU4) som hade angivit Göteborg som uppväxtort hade ett bra resultat på hörförståelsen, men missuppfattade exempelvis innehållet på den sista frågan. På översättningen översatte informanten *fyrre* felaktigt till *fyra* och *skygger* med *skyr*. Hon läste ofta svensk skönlitteratur och dagligen en svensk dagstidning, men det var sällan som hon läste dansk litteratur och umgicks med danskar. De här båda informanterna läste kursen på Folkuniversitetet eftersom de behöver danskan för sitt arbete och eftersom de var intresserade av att lära sig språket. Om man jämför deras resultat med varandra verkar uppväxtort och hur ofta de umgås med danskar spela en stor roll för deras språkförståelse.

Om vi ser på de informanter som inte hade läst någon kurs i danska så ser vi att en informant som var uppväxt i Växjö och som angav att hon inte var intresserad av att läsa danska hade samma svårigheter i översättningen som till exempel ED1. Båda informanternas kontakt med danska språket och läsvanor liknade varandras. En annan informant (ÖI10) som gärna skulle vilja lära sig att förstå talad danska umgicks aldrig med danskar, men var ofta i Danmark. Han hade många perfekta eller korrekta översättningar i testet och hörförståelsen gick också bra. Detta visar även att informanter utan särskilda förkunskaper i danska som är intresserade av att lära sig danska generellt sett verkar ha en bättre språkförståelse och kan förstå mycket.

Det finns alltså många olika variabler att ta hänsyn till i undersökningen. Geografiskt sett är informanterna en ganska homogen grupp. Undersökningen är gjord bland personer som bor i Skåne, vilket säkert har påverkat undersökningen mycket. Av tidigare gjorda undersökningar har det framkommit att språkförståelsen bland informanter bosatta i Skåne är genomsnittligt betydligt bättre än i övriga landet. Skåne ligger ju nära Danmark och det är vanligt att man lyssnar på dansk radio och ser på dansk tv. Åldersmässigt var informanterna från kursen Dansk stilistik och retorik vid Lunds universitet och de svenskspråkiga studenterna övervägande i åldersgruppen 21 – 30 år medan de flesta av kursdeltagarna både vid Folkuniversitetet och vid Eductus tillhörde åldersgruppen 51 - 60 år. Aldern verkar inte ha haft en avgörande betydelse för resultatet i denna undersökning (men i Per Lindbergs uppsats framkom det att åldern kunde ha betydelse för förståelse av till exempel idiomatiska uttryck). Kursdeltagarna från Eductus och Folkuniversitetet hade samma lärare, vilket skulle kunna påverka resultatet. Kursinnehållet kan vara delvis det samma i dessa grupper och sättet som de blir undervisade på, men grupperna verkar ha olika förutsättningar och sätt att ta till sig undervisningen. Gemensamt för alla kurserna var att man lärde sig dansk grammatik och hade övningar i läsförståelse, hörförståelse och översättning.

Innan jag gjorde min undersökning i klasserna på danskkurserna fick jag tillfälle att närvara vid ett undervisningstillfälle vid Folkuniversitetet samt kursen vid Lunds universitet, men tyvärr inte vid Eductus. Gemensamt för alla kurserna i danska var att undervisningen hölls på danska och på så sätt övade kursdeltagarna upp sin hörförståelse. De talade även danska i viss mån. Jag fick det intrycket att man använde sig av fler praktiska övningar för den aktiva språkfärdigheten vid Folkuniversitetet och att kursdeltagarna där generellt sett verkade vara mycket duktiga på disciplinen översättning, även från svenska till danska. På vilket sätt pedagogiken eventuellt skulle skilja sig åt på olika kurser och hur kursmaterialet för

de olika kurserna ser ut kan jag inte redogöra för i denna uppsats eftersom detta inte är en pedagogisk studie. Det kunde dock vara intressant att undersöka detta närmare.

Det verkade även som om kursdeltagarna studerade vid de olika utbildningsinstitutionerna för olika ändamål. Alla deltagare på Folkuniversitetet läste danska för att de behövde kunskaperna i sitt arbete, medan deltagarna från Eductus och Lunds universitet läste både av intresse och eventuellt för ett framtida arbete. De som behövde danskan i sitt arbete och fortsatta studier var mer motiverade i att lära sig språket och det syns tydligt i resultatet av språkförståelsen. Överlag så är det Folkuniversitetets kursdeltagare av de danskstuderande som har högst poäng i både hörförståelse och översättning. Eductus kursdeltagare har en något annorlunda studiebakgrund än de andra grupperna och en av anledningarna till att genomsnittet för denna grupp i översättningen är något lägre än de andra informanternas kan vara att de inte är lika vana vid att formulera sig skriftligt på samma sätt och skriva prov som de läsvana studenterna. Att uppspelningen vid hörförståelsen missgynnade denna grupp är ledsamt, men resultatet säger nog ändå något om skillnaderna i de olika grupperna.

7 Sammanfattning

Syftet med min undersökning var att undersöka vilka ord och vilka faktorer som kan vålla problem för svenskar i förståelsen av skriven och talad danska och samtidigt undersöka om det finns någon skillnad i förståelsen mellan svenskar som har läst danska och andra som inte har gjort det. Vid jämförelse mellan svenskar som har läst danska och andra svensktalande kan jag i min undersökning se att skillnaden i dessa båda gruppers språkförståelse inte skiljer sig så markant åt som jag hade förväntat. Orsakerna till detta kan vara att den här undersökningen är gjord i Skåne och att många läsvana studenter deltog i den grupp som inte hade särskilda förkunskaper i danska. Undersökningen visar även att intresset för språket och hur mycket man är i kontakt med danska spelar en stor roll för språkförståelsen. Enligt denna studie har svenskar utan tidigare danskkunskaper dock större problem med lömska ord och olikheter i danskan än de som läst danska. Språkförståelsen bland kursdeltagare i danska varierade också mycket beroende på om deltagarna enbart läste för intresse eller för framtida arbetsuppgifter och vid vilken utbildningsinstitution de läste vid.

Litteratur- och källförteckning

Att tala nordiskt – språkråd till nordbor i nordiskt samarbete. En handledning utgiven av Nordisk Råd och Nordisk språksekretariat. 1980.

Bannert, Robert, 1980: Referat av diskussionen Talperceptionsforskning och nordisk hörförståelse. I: Claes-Christian Elert (utg.), 1981: *Internordisk språkförståelse. Föredrag och diskussioner vid ett symposium på Rungstedgaard utanför Köpenhamn den 24-26 mars 1980, anordnat av Sekretariatet för nordiskt kulturellt samarbete vid Nordiska ministerrådet.* Utgivna i samarbete med Nordiska språksekretariatet. Umeå Universitet, Umeå.

Barödal, Jóhanna & Jörgensen, Nils & Larsen, Gorm & Martinussen, Bente, 1997: *Nordiska. Våra språk förr och nu.* Lund: Studentlitteratur.

Berthelsen, Allan, 1969: *Metodik-synpunkter på danskundervisning i Sverige.* Stockholm: Skriptor.

Berthelsen, Allan, 1977: Evaluering af oversættelsesvurderinger. Arbejdsrapport om en testtype, der træner evnen til at vurdere oversættelsesforslag, og et pilot-forsøg med evaluering på datamat. I: *Sten Malmström 30 oktober 1977.* MINS nr. 2. Meddelanden från Institutionen för nordiska språk vid Stockholms universitet.

Börestam Uhlmann, Ulla, 1994: *Skandinaver samtalar. Språkliga och interaktionella strategier i samtal mellan danskar, normän och svenskar.* Skrifter utgivna av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet nr. 38. Uppsala.

Cramer, Jens & Vive Larsen, Erik, 1999: *Dansk som nabosprog. Dansk grammatik for svensktalende.* 2. oplag. Århus: Århus Universitetsforlag.

Grünbaum, Catharina, 2001: Nordisk språkförståelse – att ha och mista. En rapport baserad på fyra konferenser om nordisk språkförståelse ”Det omistliga”. Nordisk språkråd. (25.08.2002)
<http://www.hanaholmen.fi/svenska/rapport.pdf>

Jørgensen, Nils & Kärrlander, Eva, 2001: *Grannspråksförståelse i Öresundsregionen år 2000. Gymnasisters hörförståelse*. Nordlund – Småskrifter från Institutionen för nordiska språk 22:2, Lund.

Lindberg, Per, 2000: *Danska är väl lätt. Hur svenskar förstår skriven danska*. C-uppsats i svenska. Institutionen för nordiska språk, Lund.

Lundin, Katarina & Zola Christensen, Robert, 2001: *Grannspråksförståelse i Öresundsregionen år 2000. Gymnasisters läsförståelse*. Nordlund – Småskrifter från Institutionen för nordiska språk 22:1, Lund.

Molbæk Hansen, Peter, 1990: *Dansk udtale. Udtaleordbog*. Gyldendalske Boghandel. København: Nordisk Forlag A/S.

Norden i tal 2001. Nordiska ministerrådet. (31.08.2002)
http://www.norden.org/pub/ovrigt/statistik/sk/norden_i_tal_2001.pdf

Norstedts dansk-svenska ordbok. 1992. 3 uppl. Stockholm: Norstedts förlag.

Om regionen. Øresund Network AB. (31.08.2002)
<http://www.oresundnetwork.com/swe/46.php?sectionno=1>

Retskrivningsordbogen. 1996. 2. udgave. Dansk sprognævn. København: Aschehoug.

Svenska Akademiens ordlista över svenska språket. 1998. 12 uppl. Stockholm: Norstedts.

Svensson, Jan (red.), 1988: *Nordistiken som vetenskap. Artiklar om ämnets historia, teorier och metoder*. Lund: Studentlitteratur.

Teleman, Ulf, 1980a: Dansk-svensk hörförståelse: Är det orden eller uttalet som är mest hindersamma? I: Claes-Christian Elert (utg.), 1981: *Internordisk språkförståelse. Föredrag och diskussioner vid ett symposium på Rungstedgaard utanför Köpenhamn den 24-26 mars 1980, anordnat av Sekretariatet för nordiskt kulturellt samarbete vid Nordiska ministerrådet*. Utgivna i samarbete med Nordiska språksekretariatet. Umeå Universitet, Umeå.

- 1980b: Om förståelse i allmänhet och om förståelse via grannspråken i synnerhet. Referat och kommentar till diskussionen i sektionen Den lexikala-semantiska komponenten i den nordiska hörförståelsen. I: Claes-Christian Elert (utg.), 1981 (a.a).

- 1980c: Om den dansk-svenska hörförståelsens betingelser. I: *Ord och struktur. Studier i nyare svenska tillägnade Gun Widmark den 31 juli 1980*. Lundequistiska bokhandeln, Uppsala.

Denna undersökning kommer att vara underlag för en C-uppsats om svensktalandes förståelse av danska. Undersökningen består av en hörförståelse, en läsförståelse och en översättning och beräknas ta ca. 40 minuter. Innan vi börjar, var vänlig fyll i nedanstående uppgifter och kryssa för de alternativ som passar in på dig.

Tack för din medverkan!

Í Man Í Kvinna

Ålder: Í – 20 år Í 21 - 30 år Í 31 – 40 år Í 41 – 50 år Í 51 år -

Utbildning: Í folk/grundskola Í gymnasium Í högskola

Födelseland: _____ Uppväxtort (huvudsaklig): _____

Sysselsättning: _____

	Í	Í	Í	Í	Í
	Í	Í	Í	Í	Í
Läser svensk dagstidning:	Í	Í	Í	Í	Í
Läser svensk skön- eller facklitteratur:	Í	Í	Í	Í	Í
Lyssnar på dansk radio/tv:	Í	Í	Í	Í	Í
Läser dansk dagstidning:	Í	Í	Í	Í	Í
Läser dansk skön- eller facklitteratur:	Í	Í	Í	Í	Í
Besöker Danmark:	Í	Í	Í	Í	Í
Umgås med danskar:	Í	Í	Í	Í	Í

Om du går/har gått en kurs i danska, vad har då varit den främsta orsaken till att du valde kursen?

Í Jag behöver det i mitt arbete. Í Jag behöver det för mina vidare studier. Í Av eget intresse.

Í Annat: _____

Vilka färdigheter ville du lära dig när du började kursen?

Í tala Í skriva Í läsa Í förstå talad danska Í annat: _____

Om du inte har gått en kurs i danska, skulle du ha ett intresse av att göra det? Í Ja Í Nej

Om ja, vilka färdigheter skulle du då vilja förbättra?

Í tala Í skriva Í läsa Í förstå talad danska Í annat: _____

Hörförståelse

Besvara frågorna efter att du har lyssnat på den inspelade nyheten från en dansk radiosändning. Bandet kommer att spelas upp en gång till efter några minuter.

1) Vad visar den nya undersökningen? _____

2) Vilket yrke har Niels Egelund? _____

3) Vad säger Niels Egelund om elevernas prestationer och sociala bakgrund? _____

4) Varför vill Niels Egelund inte att kommunerna ska spara på skolorna? _____

Läsförståelse

Läs igenom texten och besvara frågan. Gissa istället för att inte skriva något alls!

Et kæmpemæssigt isbjerg, der for to år siden brækkede isen ved Sydpolen, gør voldsom skade på verdens fødekæde, siger polarekspertter. Isbjerget er større end Sjælland og Fyn tilsammen. Det har blokeret Rosshavet ved Antarktis, hvor det har kostet flere millioner pingviner livet. Pingvinerne er tvunget til at søge føde meget længere væk end normalt, og må imens lade deres reder ligge ubeskyttet hen. Isbjerget er et af de største, der er set og har reduceret havets planteplankton med fyrre procent, fordi det skygger for lyset. Plankton er grundlaget for fødekæden i de antarktiske have og polarekspertter mener, at dyrelivet er blevet kraftigt påvirket.

Fråga: Vilka är anledningarna till att pingvinerna har dött? _____

Översättning

Översätt meningarna till svenska (alla meningar är hämtade från texten som du läste tidigare). Om du inte hittar det riktiga ordet på svenska så försök att göra en omskrivning istället. Gissa istället för att inte skriva något alls!

Et kæmpemæssigt isbjerg, der for to år siden brækkede isen ved Sydpolen, gør voldsom skade på verdens fødekæde, siger polareksperter. _____

Isbjerget har blokeret Rosshavet ved Antarktis, hvor det har kostet flere millioner pingviner livet. _____

Pingvinerne er tvunget til at søge føde meget længere væk end normalt og må imens lade deres reder ligge ubeskyttet hen. _____

Isbjerget er et af de største, der er set og har reduceret havets planteplankton med fyrre procent, fordi det skygger for lyset. _____

Plankton er grundlaget for fødekæden i de antarktiske have og polareksperter mener, at dyrelivet er blevet kraftigt påvirket. _____

Nyhetsändning i Radioavisen, Danmarks Radio, P1 den 25 april 2002 kl. 9.00.

Varaktighet: 1 min. och 35 sek.

DR 1: Nyhetsuppläsare

DR 2: Journalist

N. E: Niels Egelund

DR 1: - ”Billige skoler uddanner lige så dygtige elever som de dyre. En ny undersøgelse viser, at tre ud af de fem folkeskoler, hvor eleverne har de højeste karakterer, hører til blandt de skoler, hvor undervisningen koster mindst.”

DR 2: - ”Det er børnenes sociale baggrund som betyder mest for, hvordan de klarer sig i skolen. Det siger professor ved Danmarks Pædagogiske Universitet, Niels Egelund. Er far og mor f.eks. akademikere, så er chancen stor for at deres børn klarer sig godt i skolen.”

N. E: - ”Den sociale baggrund betyder noget for (.) for det kulturelle (.) niveau. Og hvis man kommer fra et højt niveau der, så er der stor chance for, at man selv havner samme sted. Det har skolen i mange år troet at den kunne lave om på, men det kan den ikke sådan bare lige.”

DR 2: - ”Men selv om høje karakterer altså ikke nødvendigvis hænger sammen med, hvor mange penge folkeskoler har på budgettet, så betyder det ikke at kommunerne nu kan svinge sparekniven, siger Niels Egelund. Årsagen til at nogen skoler bruger mange penge kan være, at de har mange elever med sociale problemer, som f.eks. kræver specialundervisning. Desuden betyder penge noget for, hvordan det er at gå på skolen, siger Niels Egelund. Så han vil ikke råde kommunerne til at skære i udgifterne til de dyre skoler.”

N. E: - ”Det der vil ske, det er jo at (.) at alt det sjove ved at gå i skole (.) at det vil jo forsvinde. Lejerskole (.) og man vil skære i undervisningsmidler og sådan noget. Og det vil ikke kunne mærkes med det samme på (.) på resultaterne i karakterer, men det vil blive rent ud sagt røvkedeligt at gå i skole. Og nogen forfærdelig forfaldne bygninger og nogen demotiverede sure lærere og sådan noget.”

DR 1: - ”Sagde Niels Egelund til Malene Bo Kristiansen.”

Bilaga 3

Sammanställda svar från enkäten om informanternas kontakt med danska språket.

Tabell 4a: Läser svensk dagstidning (angivet i procent).

Informantgrupp	Dagligen	Ofta	Ibland	Sällan	Aldrig
Eductus	75	25			
Folkuniversitetet	100				
Lunds universitet	40	60			
Sammanlagt ED, FU, LU	69,2	30,8			
Informanter som inte läst danska	53,8	38,5	7,7		

Tabell 4b: Läser dansk dagstidning (angivet i procent).

Informantgrupp	Dagligen	Ofta	Ibland	Sällan	Aldrig
Eductus			50	25	25
Folkuniversitetet			25	25	50
Lunds universitet			20	20	60
Sammanlagt ED, FU, LU			30,8	23,1	46,1
Informanter som inte läst danska				30,8	69,2

Tabell 5a: Läser svensk skön- eller facklitteratur (angivet i procent).

Informantgrupp	Dagligen	Ofta	Ibland	Sällan	Aldrig
Eductus	25	75			
Folkuniversitetet	25	75			
Lunds universitet	20	80			
Sammanlagt ED, FU, LU	23,1	76,9			
Informanter som inte läst danska	38,4	15,4	30,8	15,4	

Tabell 5b: Läser dansk skön- och facklitteratur (angivet i procent).

Informantgrupp	Dagligen	Ofta	Ibland	Sällan	Aldrig
Eductus			75		25
Folkuniversitetet				75	25
Lunds universitet		20	60	20	
Sammanlagt ED, FU, LU		7,7	46,1	30,8	15,4
Informanter som inte läst danska			7,7	7,7	84,6

Tabell 6: Lyssnar på dansk radio/tv (angivet i procent).

Informantgrupp	Dagligen	Ofta	Ibland	Sällan	Aldrig
Eductus	25	25	25	25	
Folkuniversitetet		75	25		
Lunds universitet		20	60	20	
Sammanlagt ED, FU, LU	7,7	38,45	38,45	15,4	
Informanter som inte läst danska	15,4	23,1	38,4	15,4	7,7

Tabell 7: Besöker Danmark (angivet i procent).

Informantgrupp	Dagligen	Ofta	Ibland	Sällan	Aldrig
Eductus		50	50		
Folkuniversitetet		25	75		
Lunds universitet		20	60	20	
Sammanlagt ED, FU, LU		30,8	61,5	7,7	
Informanter som inte läst danska		7,7	69,2	15,4	7,7

Tabell 8: Umgås med danskar (angivet i procent).

Informantgrupp	Dagligen	Ofta	Ibland	Sällan	Aldrig
Eductus		25	50		25
Folkuniversitetet	25	25		50	
Lunds universitet			20	60	20
Sammanlagt ED, FU, LU	7,7	15,4	23,1	38,4	15,4
Informanter som inte läst danska			7,7	53,85	38,45

Översikt över översättningsförslagen

Tabell 11: Översättningsförslagets indelning enligt Berthelsen. (Hur många gånger ett översättningsförslag förekommer står inom parentes. Utelämnade översättningar är markerade med Ø under ”blankt”.)

Ord	Perfekt/Korrekt	Medioker/Rudiment	Minus	Blankt
kæmpemæssigt	jättestort (12) enormt (9) gigantiskt (3) stort (2)			
der	som (23) vilket (1)			Ø (2)
for to år siden	för två år sedan (24)		för tio år sedan (1)	Ø (1)
brækkede	bröt (6) bröt upp (1) bröt sönder (1) knäckte (2) bräckte (1)	bröt sig loss (6) bröts loss (4) lösgjorde sig (1) slet sig loss (1) bröts av (1)	blockerar (1)	Ø (1)
fødekæde	näringskedja (9)	födokedja (10) födoämneskedja (1) föda (1) födokälla (2) källa för föda (1) födotillgång (1)	folkkökning (1)	
hvor	där (18)		och (4) vilket (2) på så sätt (2)	
må	måste (20) får (2) tvingas (1) blir tvungna (1)			Ø (2)
imens	under tiden (16)		då (4) emellanåt (1) därför (1)	Ø (4)
deres	sina (15)	deras (6)		Ø (5)
reder	bo (6) bon (9) reden (5) bona (1) boet (1) redet (1)	boen (1)	revir (1)	Ø (1)
ubeskyttet	oskyddade (7) inte längre skyddade (1)	obeskyddad (11) obeskyddat (1) obevakade (4) obevakat (2)		
lade ligge hen	lämna (13) lämna (borta) (1) låta ligga (9)	vara (1)		Ø (1)

	lämnat (1)			
der er set	som (har) setts (7) (som) man (har) sett (8) som (har) skådats (6) som har påträffats (1) kända (1) hittills (1)		de har sett (1)	Ø (1)
planteplankton	växtplankton (18) plankton (6)	växter (1)	planktonplantan (1)	
fyrre	fyrtyo (15)		fyra (11)	
fördi	eftersom (15) för (att) (4) därför att (1) på grund av att (3) då (2) genom att (1)			
skygger for	skuggar för (9) skuggar/skuggas (5) skymmer (5) får för lite ljus (1) inte får ljus (1) hindrar ljusflödet/solljuset (2) stänger ute solljuset (1)		skyr (1) drar sig undan (1)	
grundlaget	grunden (13) basen (7) grundläggande (2) grundelementer (1) grundstenen (1) grundfödan (1)		grundlagen (1)	
have	haven (17) havet (7)	miljön (1)	trädgården (1)	
mener	menar (19) anser (3) säger (1) tror (1)		varnar (1)	Ø (1)
er blevet påvirket	(har) blivit påverkat/påverkade (15) (har) påverkats (7) blir påverkat (2) är påverkat (1) påverkas (1)			